

תורת המעדנים

מבית מכון "מעדני אשר"

בענין: צער בעלי חיים

בפרשתן (כ"ב ל"ב) ויאמר אליו מלאך ה' על מה הכית את אתונך וגו'

וברא"ש שם כתב וז"ל דלא מצוה קעביד הא קמהני ליה אף כי אין נוטלין עליהן שכר, ולא הויא כמחזיר אבידתו דמצוה להשיב לו אבידתו, אבל אין מצוה לו לרפאות בהמתו, חזינן להדיא מדבריו שאין שום חיוב לרפאות בעל חי חולה.

וברשב"א שם הקשה עליו: הרי אין לך השבת אבידה גדולה מזה, חזינן מדבריו שאין חיוב רק משום השבת אבידה ולא משום צער בעלי חיים, עיין בדברות משה ב"מ סימן ל' ענף ב' שהביא ראיה מדבריו.

וכן בטל תורה שם להגאון רבי מאיר אריק זצ"ל הקשה: וז"ל תמהני מאוד דהאיך אפשר לומר כן, הא מבואר בגמ' ב"מ ל"א לכל אבידת אחיך לרבות אבידת קרקע, והאיך אפשר לומר דלרפאות בהמת חבירו אינו נכלל בכלל השבת אבידה, ובגמ' משמע דלא הוצרך קרא רק לקרקע, כיון דכל הנהו דקחשיב בקרא דהשבת אבידה מטלטלין נינהו שור שה ושמלה, אבל במטלטלין ובעל חי פשיטא דמצוה היא, ועכ"פ מבואר בגמ' הנ"ל דכל ענין הצלה מהפסד ממונו של חבירו היא בכלל מצות עשה דהשבת אבידה.

ומת"ר הטל תורה: דהרא"ש יסבור דהכא לא מיירי כשהבהמה מסוכנת למות רק שבהיותה חולה לא תצילח למלאכה, ומיסתבר ליה להרא"ש דענין השבת אבידה דחייבא רחמנא להחזיר, היינו להחזיר הדבר כמו שהוא, וכן הא דפשיטא ליה לחז"ל דראה מים שוטפין לתוך שדהו חבירו שחייב לגזור בפניהם, היינו שמחויב להשתדל להציל ממון חבירו שלא יבא לידי הפסד וכליה, כמו שחייב להשיב אבידה לבל יפסיד בעל האבידה החפץ שלו, אבל להשביח חפץ חבירו זה לא חייבה רחמנא ואינו בכלל השבת אבידה, דהשבת אבידה אינו משביח, א"כ הכא שהבהמה כבר חלתה אינו מחויב לרפאותה ולהשביחה, אבל היכא שאם לא ירפאנה תמות ודאי חייב מדין השבת אבידה לבל יופסד ממון חבירו.

כשרואים בעלי חיים שמצטערים האם יש חיוב לרפאותם משום צער בעלי חיים?

הנה הרמב"ם במורה נבוכים ח"ג פרק י"ז כתב דמפסוק הנ"ל ילפינן דצער בעלי חיים מן התורה, כי זה הוא דרך השלימות לבלתי נלמד על דרך האכזרות ולא נזיק בלי תועלת האדם.

יש לחקור האם יש חיוב לאדם לרפאות את בהמתו של חבירו משום צער בעלי חיים או דילמא אין חיוב דצער בעלי חיים זה רק כשמצער הבעלי חיים בידו

הנה האשל אברהם אור"ח סימן ש"ה ס"ק כ' לאב"ד בוטשאטש מהדורא תנינא כתב דעיקר איסור צער בעלי חיים מדאורייתא זהו כשעושה בידו צער לבהמה, והא דשייך צער בעלי חיים בפריקת משא מעל גבי בהמה, זהו משום דאזלינן בתר תחילת הטעינה, שהטעין עליה כל כך עד שעל ידי זה יש לה עכשיו צער, משא"כ באופן שאין שום פעולה גם בתחילה וכגון בחליבה שברוב פעמים סיבת הצער אינה ע"י פעולה אדם אפשר דאין בזה צער בעלי חיים דאורייתא, א"כ לפי דבריו אם רואים בהמה חולה אין חיוב לרפאות אותה מן התורה רק מדרבנן.

ובמנחת חינוך מצוה פ' ס"ק י' כתב דלמאן דסבירא ליה צער בעלי חיים דאורייתא נראה דצריך להציל בעל חיים אפילו בצער דאתי מימילא, אבל למאן דסבירא ליה דצער בעלי חיים אסור רק מדרבנן, לא אסרו חכמים רק בדידים אסור לצערה אבל בצער דאתי מימילא אין חייב להפרישה

והנה איתא במשנה נדרים ל"ח ע"ב שמודר הנאה מחבירו מרפא אותו רפואת גופו, אבל אינו מרפא אותו רפואת ממונו.

ובגמ' שם מ"א ע"ב כתב דהכוונה דמרפא את גופו אבל לא את בהמתו.

ומקשה הטל תורה: עדיין קשה על הרא"ש דאכתי איכא מצוה לרפאותה מדין צער בעלי חיים, חזינו להדיא מדבריו דאם רואים בעל חיי חולה יש מצוה לרפאותה מדין צער בעלי חיים, ועיין בש"ע הרב הלכות צער בעלי חיים סעיף ב', ובקונטרס אחרון.

וכן כתב בקרו אורה מו"ק י' ע"ב סוף ד"ה רבה על הא דאיתא התם בגמ' דמקזין דם לבהמה, ואין מונעין ממנה רפואה אפילו בחוה"מ, דטעם ההיתר משום דיש מצוה לרפאות בהמה חולה, משום צער בעלי חיים.

יש שהקשו: מהא דאיתא בגמ' ב"ק כ"ז ע"א בעי רבה הניח המזיק גחלת על לב שורו של הניזק מהו, הדר פשטה שורו כממונו, שאין בו דעת לסלקה וחייב, וקשה דהרי יכול המזיק לומר, אמנם אין דעת בשור לסלקה, אבל האדון שהיה שם היה חייב מצד צעב"ח לסלק הגחלת מעל ליבו, ולכן הייתי בטוח שהשור לא ישרף, ויעוין בשטמ"ק ברבינו פרץ שזה גופא היה הספק של ואם כן צ"ע מדוע הגמרא פשטה שהמניח חייב, כך הקשה בחשו"ק חמד ב"ק כ"ז

ומתיר: דהמזיק היה צריך להעלות על דעתו, שיתכן שיהיו לניזק חיובים אחרים באותו זמן, ואז יהיה פטור מלהתעסק בצער בעלי חיים, וכגון מצות קריאת שמע, או כיבוד אב ואם.

האם גוי מצוה באיסור צער בעלי חיים?

הנה באשל אברהם להגה"ק מבוטשאטש אור"ח סימן ש"ה כתב וז"ל לפום ריהטא משמע גם אם צער בעלי חיים אסור מן התורה, מ"מ אין בן נח מצווה על זה, כיון שאין זה בכלל שבע מצוות דהן ידיעות.

וכן כתב הפרי מגדים אור"ח סימן תס"ח במשבצות זהב, עיין שו"ת חתם סופר חלק ו' סימן כ"ד שמותר אמירה לנכרי בצער בעלי חיים, חזינו מדבריו שעכו"ם אינו מצוה כלל באיסור צער בעלי חיים, דאל"כ לא היה מותר לומר לעכו"ם לעשות כן, דהא עובר לפני עור, אלא ש"מ דנכרי אינו מצווה.

יש להקשות: מהא דאיתא בגמ' חולין ז' ע"ב דרבי פנחס בן יאיר נכנס לאיזה פתח וראה שיש שם פרדות לבנות, אמר מלאך המות בביתו של זה ואני אסעוד אצלו וזה היה שייך לרבינו הקדוש, שמע רבי נפק לאפיה אמר ליה מזבנינא להו, אמר ליה ולפני עור לא תתן מכשול, וכו' עקרנא להו איכא צער בעלי חיים, וכו' ואם איתא לדברי הפרי מגדים שנכרי אינו מצוה על צער בעלי חיים ומותר לומר לנכרי שיעשה את זה וליכא ביה איסור אמירה לעכו"ם כיון דהויא רק איסור עשה, א"כ מדוע לא אמר לו רבי שיאמר לעכו"ם שיעקור אותו, כך מקשה בהגהות מהרש"ם חולין ז' ע"ב, וכן במנחת סולת מצוה פ', וכן במקור חסד על ספר חסידים סימן תרס"ו, עי"ש מה שתמצאו.

אבל במנחת סולת מצוה פ', וכן בספרו שו"ת קב זהב ע"מ ט' תמה עליהם: מהא דכתב בספר חסידים סימן תרס"ו וז"ל אם יעשה צער לבהמה לחנם כגון שמשים עליה משאוי יותר ואינה יכולה ללכת ומכה אותה עתיד ליתן את הדין שהרי צער בעלי חיים דאורייתא כתיב בענין בלעם על מה הכית את עתונך, ואנה הוזחר, שהרי בבן נח לא מצינו ורדדו, וכן מדברי הרמב"ם הנ"ל דכתב דמכאן ילפינן צער בעלי חיים דאורייתא, וזה היה כונת המלאך באמרו למה הכית את אתונך, חזינו דבן נח נמי מצווה בזה.

והא דלא חשבינן בין השבע מצות.

יש שמתרצים: כיון דאפילו אם צער בעלי חיים דאורייתא, מ"מ אינו חייב מיתה אלא בידי שמים, דבאדם גופיה כתיב שופך דם האדם דמו ישפך בידי אדם אבל חובל בעלמא אינו מתחייב אלא בידי שמים,

א"כ ה"ה מצער בהמתו, א"כ לכן לא חשיב בין השבע מצות, כך תירץ בשו"ת קב זהב ע"מ ט' ע"א לבעל המנחת סולת.

נראה לתרץ: ע"פ מה שכתב בספר פרשת דרכים זוטא לבעל מלא הרועים בדרך האתרים אות ח' דבאזרה שהשכל גוזר שיעשה אותה בן נח מצוה, א"כ א"ש דלא חשיב דהויא דבר כללי, מעדני אשר.

והגר"י זלברשטיין שליט"א בספר חכם לב יקח מצות ע"מ ק"ב כתב דאין להביא ראיה מבלעם שנכרי מצווה על צער בעלי חיים, משום כמה דברים אחד דאפשר דבלעם שהיה נביא שאני, ועוד כיון דהויא מכוער אע"פ שאינו מצוה מקרי עבירה, כעין מה שכתבו תוס' ב"ב ט"ז ע"ב.

מדוע זקן ואינו לפי כבודו פטור מלפרוק בהמה

הרי צער בעלי חיים דאורייתא?

קימ"ל חושן משפט סימן רע"ב ס"ק א' מי שפגע בחבירו בדרך ובהמתו רובצת תחת משאה, מצוה לפרוק מעליה שנאמר עזוב תעזוב עמו, ואם היה זקן שאין דרכו לפרוק ולטעון, הואיל ואינה לפי כבודו, פטור, זה הכלל, כל שאילו היתה שלו היה פורק וטוען, הרי זה חייב לטעון ולפרוק בשל חבירו.

יש להקשות: כיון דצער בעלי חיים דאורייתא, מדוע זקן ואינה לפי כבודו אינו פורק, הרי מבטל מצוה דאורייתא ומנלן להתיר, כך מקשה בחידושי הרמב"ן בבא מציעא ל"ג ע"מ א', וכן הר"ן שם, וכן בנמוקי יוסף, וכן בשיטה מקובצת שם.

ובשו"ת הרדב"ז חלק ה' סימן קס"ח מובא בשיטה מקובצת ב"מ ל"ג ע"א תמה על קושיית הראשונים: עיקר השאלה אין לה מקום, דמאי שנא אבידה מפריקה, וכי היכי דגבי אבידה זקן ואינה לפי כבודו פטור דילפינן בגמ' ב"מ ל' ע"ב מפסוק "והתעלמת" פעמים שאתה מתעלם כגון זקן ואינה לפי כבודו, פריקה נמי פטור, א"כ מאי קשיא ליה מדוע זקן ואינה לפי כבודו פטור מפריקה, וכי תימא דגזרת הכתוב באבידה דכתיב והתעלמת פעמים שאתה מתעלם, מ"מ נילף מינה במה מצינו, ומתיר דלא ילפינן פריקה מאבידה, משום דאבידה ליכא צערא דבהמה ומשום הכי זקן פטור, אבל פריקה דאיכא נמי צערא דידיה אימר אפילו זקן ואינה לפי כבודו חייב, וזו היא קושיית הראשונים.

איכא כמה תרוצים

א. איכא למימר עשה דכבוד תורה עדיף, כמו דאמרינן בגמ' שבועות ל' ע"ב לגבי שאר עשה דעשה דכבוד תורה עדיף, א"כ ה"ה הכא עשה דכבוד תורה עדיף מהעשה של פריקה, כך תירץ בחידושי הרמב"ן בבא מציעא ל"ג ע"מ א'.

אבל הר"ן דחה תירוץ זה: דהרי קימ"ל דזקן שפטור מפריקה לאו דווקא זקן שקנה חכמה דה"ה לאדם מכובד אינו צריך לפרוק כמו דאמרינן בגמ' כל שבשלו פורק וטוען בשל חבירו נמי וכדעת הרמב"ם פרק י"א מהלכות גזילה ואבידה א"כ זה אינו תלוי בתורה כלל.

ובשו"ת הרדב"ז חלק ה' סימן קס"ח מיישב את הרמב"ן: וז"ל אני אומר שלא היתה כונת הרב ז"ל במה שאמר דעשה דכבוד תורה עדיף דוקא בזקן שקנה חכמה, אלא אפילו זקן מכובד ומשום דגדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה, כ"ש שידחה צער בעלי חיים אפי' שהוא מן התורה שהרי אין בו לאו ולא עשה.

ב. כיון דצער בעלי חיים הותר לתשמישן של בני אדם כל שכן לכבודם בשב ואל תעשה, דגדול כבוד הבריות, לכן זקן ואינה לפי כבודו פטור מפריקה, כך תירץ הר"ן ב"מ ל"ג ע"א וכן בשיטה מקובצת שם.

ג. גבי פריקה נמי כתיב וחדלת פעמים שאתה חודל הא כיצד זקן ואינה לפי כבודו, ואם תאמר הא איצטריך וחדלת להא דתניא בגמ' ב"מ ל"ב ע"ב בהמת עכו"ם ומשוי של ישראל וחדלת, לא קשיא דהא מוקמינן לה כר' יוסי הגלילי דאמר צער בעלי חיים לאו דאורייתא, אבל לרבנן דסבירא ליה צער בעלי חיים דאורייתא בהמת עכו"ם ומשוי של ישראל חייב לפרוק א"כ וחדלת למה לי, אלא לאשמעינן דזקן ואינה לפי כבוד פעמים שהוא חודל, א"כ יש לזה מקור בתורה שפטור, כך תירץ בשו"ת הרדב"ז חלק ה' סימן קס"ח.

האם מותר לצער בעלי חיים כשיש לאדם צורך והאם לצורך גוי מותר נמי לצער בעלי חיים?

יש לחקור האם לכל תועלת אדם מותר לצער בעלי חיים או דילמא לא לכל תועלת של אדם מותר לצער בעלי חיים

הנה הרמב"ן פרשת כי תצא כ"ב ו' בא"ד כתב וז"ל שאין רחמיו מגיעין בבעלי הנפש הבהמית למנוע אותנו מלעשות בהם צרכנו, שאם כן היה אוסר השחיטה, וכן כתב בפסקי תוספת ע"ז ס"ק י"א צער בעלי חיים אין איסור אלא כמצערה בלי ריווח.

וברמ"א אה"ע סימן ה' ס"ק י"ד כתב וז"ל כל דבר הצריך לרפואה או לשאר דברים, לית ביה משום איסור צער בעלי חיים, ולכן מותר למרוט נוצות מאוזזות חיות, וליכא למיחש משום צער בעלי חיים ומ"מ העולם נמנעים דהויא אכזריות.

וכן כתב החתם סופר שבת קנ"ד ע"מ ב' שהרמב"ן השריש לנו בפרשת שלוח הקן דלא הגיע רחמי שמים על בעלי חיים במה שהוא לצרכי אדם, וכן בדין שהרי כתיב ורדו בדגת הים, והרי טוענין על הבהמה משאות ורודין במקל וליכא משום צער בעלי חיים.

ובדעת קדושים יור"ד סימן כ"ד סעי' י"ב כתב כל שיש בו צורך אדם אין בו חשש צער בעלי חיים לכו"ע, וכיון שמותר להשתמש בהם לכל צרכי האדם אין בזה חילוקים עוד לאסור ספקות בהצטרפות וכו' וכל שיש אפשרות שיסובב ע"ז שום תועלת אדם או שום הפקת רצון אדם גם אם רצונו בזה איננו ע"פ משקל הצטרפות ותועלת רק רצון בלא טעם נכון ג"כ נפקע ע"ז חשש קפידת צעב"ח.

יש להקשות: מדברי הרמב"ם במורה נבוכים ח"ג פרק י"ז שכתב דמהא דכתוב בפרשתן כ"ב ל"ב ויאמר אליו מלאך ה' על מה הכית את אתונך וגו' ילפינן דצער בעלי חיים מן התורה, כי זה הוא דרך השלימות לבלתי נלמד על דרך האכזרות ולא נזיק בלי תועלת האדם, וקשה הרי לצורך האדם ליכא איסור לצער בעלי חיים, א"כ מה היה הטענה של המלאך על בלעם למה היכה את אתונו, הרי הויה לצורך בלעם שלא יוריד אותו האסון מן הדרך, מעדני אשר.

איכא כמה תרוצים

א. נראה לחדש דדוקא לצורך אדם הישראל מותר לעשות צער בעלי חיים דהוא עדיף במעלה מן הבהמה, משא"כ לצורך נכרי, לא הותר צער בעלי חיים דלא עדיף במעלה מן הבהמה, דאדם קרוים אדם ולא אומות העולם, מעדני אשר.

אבל בשו"ת אגרות משה חושן משפט חלק ב' סימן מ"ז כתב כי כל דבר שהוא לצורך האדם ליכא איסור בעלי חיים דהא התירה התורה שחיטה ולא רק לאכילת ישראל אלא אף לאכילת נכרים מותר לשחוט, עיין בשו"ת קב זהב ע"מ ט'.

ב. בלעם היה צריך להבין לבד שהבהמה לא סתם נעצרת והטעם שהיה לו להבין בגלל שמעולם לא עשתה האתון כך ולא היה לו להכותה לכן שפיר ילפינן מכאן איסור צער בעלי חיים, כך תירץ מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א

ותרוצ זה כבר מבואר בראשונים: דאיתא בספר חסידים סימן תרס"ח "ויאמר אליו מלאך ה' על מה הכית את אתונך" יכול לא יכה כשאין המשא עליה כבד ואינה רוצה ללכת לכן נאמר שם זה שלש רגלים על זה אתה נענש כיון שמלומדת ללכת היה לך לחשוב שמא חולה היא והוא עון שהטריחה, וכן בלילה כשהבהמה נושמת בנחיריה בחוזק כמו שקוראין בלשון אשכנז שנארכן כן עושה בנחיריה בידוע שרואה רוח רעה או מזיק ואינה רוצה ללכת ואין להכות אותה שהיא יריאה ממנה וגם מאשר רוכב עליה, ולא יהא כפוי טובה כנגדה ולא יכנה, וכ"ש לאשתו יחשוב אם היה הוא מסור ביד אחר איך היה רצונו שיעשו לו, כך יעשה לאותו שנמסר בידו ואדם שיש לו עבד או שפחה טובים והעני לא ימכרם לאיש אכזר, כי יכם על חנם באכזריות.

האם מותר לעבור על צער בעלי חיים לצורך הרווחת ממון?

יש לחקור האם רק לצורך האדם מותר לעבור על צער בעלי חיים או דילמא גם לצורך הרווחת ממון נמי מותר לצער בעלי חיים.

הנה בשו"ת שבות יעקב ח"ג סי' ע"א דן בשאלה הנ"ל ומביא ראייה, מהא דאיתא במשנה ע"ז י"ג ע"ב אסור למכור לנכרי תרנגול לבן, אבל אם מוכרו בין שאר תרנגולים מותר, ובזמן שהוא בפני עצמו קוטע את אצבעו, הרי שמותר לקטוע לבע"ח שהוא צער גדול משום ריוח, חזינן דאף לצורך הרווחת ממון מותר.

וכן מבואר שם בגמ' ל' ע"ב דמותר ליתן לחתול דידיה משקים מגולים אע"פ שמכחישין אותו.

ובשו"ת בנין ציון סימן ק"ח דחה ראיות זו: דאפשר דס"ל כרבי יוסי הגלילי דצער בעה"ח דרבנן, אבל למ"ד דאורייתא לא הותר והאריך שיש להחמיר.

ובחתם סופר ב"מ ל"ב ע"ב כתב צער בעלי חיים דאורייתא, נראה מדכתיב ורחמיו על כל מעשיו, מיהו היינו מה שאינו לצורך האדם או לכבודו וממונו דהרי כתיב ורדו בדגת הים, והרי טוענים על הבהמות ורדים במקל, חזינן דסבירא ליה דאף לצורך ממון מותר לצער בעלי חיים.

ובספר אוצר הפוסקים אה"ע סוף סימן ה' מביא בשם ספר אמרי שפר להגאון ר' א' קלאצקין, שכוונת הרמ"א להתיר דוקא במקום הכרח דומה לרפואה שהוא ענין הכרחי, אבל בשביל תועלת ממון לא.

ומביא ראייה: מהא דאיתא בגמ' ב"ב כ' א' דאבר המדולדל של בהמה ממעט בחלון שלא יהא לזה שיעור לגבי טומאה, ומקשה בגמ' מדוע לא חישינן דפסיק ושדי ליה לכלבים, ומתרץ הגמ' כיון דאית ביה צער בעלי חיים לא עביד, חזינן דלא מתירים איסור של צער בעלי חיים מפני הצורך להאכיל לכלבים שמזונותיהם עליו.

ובשו"ת חלקת יעקב חושן משפט סימן ל"ד דחה את דבריו: דאין דבריו נראין, דהא מהאי דגמ' שבת ק"י הרוצה שיסרס תרנגול יטול כרבלתו, שציין הגר"א, משמע דמותר אף רק בשביל תועלת ממון, ובטו"ז אע"ז ה' ס"ק י"א, דמשום אכזריות לא יטול כרבלתו וה"נ האי דפסיק שדי' ליי לכלבים ג"כ הכוונה דאית ביי צערא לא עביד משום אכזריות, והלשון כן משמע דלא אמר "דאסור" משום צעב"ח, רק כיון דאית ביה צעב"ח "לא עביד", והכוונה, משום אכזריות וכהאי דכרבלתו.

האם אבא שמאריך לפני קידוש בשבת עובר על צער בעלי חיים יותר חמור?

הנה בספר יוסף אומץ הקדמון את תרל"ו כתב וז"ל נראה לי דלא שפיר עבדי המאריכים בטוילים ושיחות בשבת ואפילו בדברי תורה ומאחרים אכילתם ומצערין בני הבית, וקטנים וקטנות שצריכים להתענות בשבת יותר מבחול דבודאי איסור גדול הוא, שהרי הקפידה תורה מאוד על צער בעלי חיים מכל שכן צער בני אדם ילדיו מעשה ידיו, וכל שכן ביום השבת שלעונג ולא לצער ניתן.

מעדני אשר: נראה להעיר, דלפי שיטת שו"ת חות יאיר סימן קצ"א דלא שייך כלל איסור צער בעלי חיים באדם, דאיבעי ליה ליתובי דעתיה, דאדם בר דעת הוא, א"כ לכאורה לא שייך האי איסורא, ואפשר דקטנים שאני שאין להם

אבל בשו"ת הרשב"א סימן רנ"ב ורנ"ז סבירא ליה דגם באדם איכא איסורא דצער בעלי חיים.

וכשיש לאדם אורחים בשבת יש איסור לאחר משום בל תאחר: כך כתב בשו"ת דבר אברהם ח"ב סימן ב' בהגה"ה להגאון מקאוונא בשם הצדיק מאור הגולה בעל חפץ חיים ז"ל, שאמר בבעל הבית שמביא אורח לבית בליל ש"ק אל יעשה אריכות ב'שלום עליכם' וכדומה, כי האורח הוא רעב לחם וממתין בקישוי על הלחם ועל הסעודה, וכל רגע ורגע שמאריך הבעל הבית הוא עובר על לאו דבל תאחר, כדקימ"ל בגמ' ר"ה ו' א' דהיכא דקיימו עניים הוא עובר בכל רגע על בל תאחר.

וכן כתב בחבורו משנה ברורה סימן רע"א דהיכא דיש אורח עני לא יאחר בכל גווני דכיון דהם מוטלים עליו לא יוכל לעכבם בשביל שהוא רוצה לקיים מצוה מן המובחר, וכן כתב בחבורו שער הציון סימן תרל"ט ס"ק ס"ז.

ובמשנה שכיר מועדים שבת כתב לפי זה לבאר דבר נפלא: אנו אומרים בסליחות בפיוטים בסוף "עמך ונחלתך רעבי טובך" אנו עומדים רעבים וממתנין על ישועה מהקב"ה, א"כ בכל רגע ורגע שמאחר כביכול הישועה כביכול הוא עובר על לאו דבל תאחר, ועל זה רמז דוד המלך ע"ה תהלים ל"ח כ"ג "חושה לעזרתי ואל תאחר"

מעדני אשר: בשבת חמור צער בעלי חיים יותר מבימות החול דבשבת לכ"ע איסור צער בעלי חיים דאורייתא, אז בודאי צריך לזהר.

דכפרי מגדים אשל אברהם אור"ח סימן ש"ח ס"ק ס"ח כתב דאע"ג דבימות החול, נחלקו בגמ' ב"מ ל"ב האם צער בעלי חיים אסור מן התורה, בשבת לכ"ע מן התורה, וילפינן מהא דכתיב משפטים כ"ג י"ב ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות למען ינוח שורך וחמורך, דרשינן עשה לו נייח.

יש להקשות: דבגמ' שבת קנ"ד ע"ב משמע דלא כדבריו דאיתא התם בעובדא דר"ג שהיה חמוריו טעונים דבש ולא רצה לפרקם, ופריך בגמ' דיביא כרים וכסתות, ומתרץ הגמ' דמטנפי והוי ביטול כלי מהיכנו, ופריך בגמ' והא איכא צעב"ח וברש"י ויבא צעב"ח דאורייתא וידחה ביטול כלי דהוי מרבנן ומתרץ בגמ' רבן גמליאל סבירא ליה צער בעלי חיים דרבנן, חזינן דמ"ד דסבירא להו צעב"ח דרבנן אף בשבת סבירא להו כן, כך מקשה בטל תורה שבת קנ"ד ע"ב וכן בספרו שו"ת אמרי יושר ח"ג סימן י"ח, ועיין שו"ת לבושי מרדכי מ"ת אר"ח סימן ס"ב, ועיין הגהות מהרש"ם שבת קנ"ד ע"ב.

יש מתרצים: הא דצער בעלי חיים דאורייתא מקרא דלמען ינוח, היינו דדוקא בבהמתו שלו כדין שביית בהמתו דאינו נוהג אלא בבהמתו שלו עיין דעת תורה אור"ח סימן רמ"ו אריכות בזה וכל צער בע"ח שייך אף בבהמה שאינו שלו וזה הוי מדרבנן, לפי זה אתי שפיר דשם כיון דיכול להפקירו אינו דוחה שום איסור, כמו דאמרו בגמ' שבת קל"א ע"א הואיל ובידו להפקירן או שמירי שהפקירו דלהרבה פוסקים מותר להפקיר בשבת, כך תירץ בטל תורה שבת קנ"ד ע"ב וכן בספרו שו"ת אמרי יושר ח"ג סימן י"ח, ועיין שו"ת לבושי מרדכי מ"ת אר"ח סימן ס"ב, ועיין הגהות מהרש"ם שבת קנ"ד ע"ב.

ולפי יסוד הנ"ל: תירץ הגאון מטשעבין בשו"ת דובב מישרים ח"ב סימן כ"ה קושיא נפלאה דאיתא בגמ' ע"ז י"ג ע"ב אין מקדישין בזמן הזה, ואם הקדיש בהמה תיעקר, ואיזה עיקור נועל דלת בפניה ומתה, ובמרדכי שם ס"ק תשצ"ט כתב דצער בעלי חיים דרבנן ואתי דרבנן דאמרי אין מקדישין משום דחשו לתקלה ודחי צער בעלי חיים דרבנן, וקשה איך מותר לנעלו הרי למבואר ברמב"ם הרי יכול אדם לחיות ז' ימים בלא אכילה, מסתמא ה"ה בבהמה וההכרח שיעבור ז' ימים בלא אכילה, ואיכא צעב"ח בשבת דהוא מן התורה, ואיך מותר משום תקנה דרבנן לעבור דאורייתא ולפי הנ"ל אתי שפיר דכאן מיירי שמקדישו הבהמה א"כ לא הוי שלו ולכך ליכא צעב"ח.

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרה"ג משה יוסף שוורץ שליט"א
בארא פארק
לעילוי נשמת זקנו
הרב החסיד יצחק
בן הרב משה יוסף שוורץ ז"ל
נלב"ע ט"ו תמוז תשע"ז
ת.נ.צ.ב.ה

גליון זה נודב ע"י ידידינו
חביבן של גדולי ישראל זצ"ל ושליט"א
הגאון רבי שמואל דוד פרידמן שליט"א
בארא פארק
מח"ס הנפלאים "שדה צופים", "מצווה ועושה" ועוד
לרגל יומא דהילולא רבה של האור החיים הקדוש זצוק"ל
יהא שבזכות זיכוי רבבות
ירוה נחת מכל יוצאי חלציו
ויצליח בכל אשר יפנה

גרפיקה, עימוד ועיצוב: מנשה הורוביץ | 052-7613021 | עיצוב ועריכת גלופות לספרי קודש: chomer11@gmail.com